

**Konferencja „Polska regionalna
– mowa – kultura – edukacja”,
Tczew 27–28 listopada 2015 r.**

W 2015 roku na Kociewiu, regionie Pomorza leżącym na lewym brzegu Wisły, zorganizowano po raz piąty Kongres Kociewski. Pierwszy kongres odbył się w 1995 roku, jako element przygotowań do Kongresu Pomorskiego. Od tego czasu działacze kociewscy co pięć lat organizują kongresy które mają charakter podsumowań działań z ostatnich lat oraz namysłu nad zadaniami na przyszłość. Regionaliści z Kociewia przez cały 2014 rok dyskutowali nad celami kolejnego, piątego już Kongresu. Ostatecznie przyjęto, że głównym celem organizacji V Kongresu Kociewskiego będzie zidentyfikowanie, przedyskutowanie i określenie wyzwań, jakie stoją przed Kociewiem w XXI wieku. Kongres powinien także wytyczyć najistotniejsze kierunki działań na rzecz regionu oraz wprowadzić w nich nową jakość, opartą na tradycji i dotychczasowych doświadczeniach kongresowych. Dla realizacji tych założeń przyjęto kilka celów szczegółowych m.in. dotyczących rozwoju edukacji regionalnej oraz badań naukowych nad Kociewiem i na Kociewiu. W celu jak największego zaangażowania instytucji, organizacji i mieszkańców regionu zdecydowano się na przyjęcie bardzo szerokiej formuły, rozciągającej wydarzenia kongresowe na cały 2015 rok. W programie Kongresu znalazły się ostatecznie aż dwadzieścia dwie różne imprezy, od marszów na orientację, przez konkursy literackie, warsztaty dla samorządowców i nauczycieli po targi wydawnicze i konferencje naukowe.

Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, które ma na Kociewiu bardzo aktywne struktury, a którego liderzy byli jednymi z najaktywniejszych animatorów całego Kongresu, zdecydowało się włączyć w jego organizację przygotowując konferencję naukową poświęconą problematyce współczesnego regionalizmu. Pomysł ten narodził się jesienią 2014 roku, gdy w Maleninie pod Tczewem z regionalistami pomorskimi spotkali się przedstawiciele Związku Kurpiów. Ta ciekawa konferencja, poza wymianą doświadczeń, przyniosła także refleksje na temat potrzeb, jakie są wspólne dla wszystkich społeczności regionalnych w Polsce oraz wzajemnej wiedzy, jaką owe społeczności mają o sobie nawzajem. Już w jej trakcie wykrystalizował się pomysł organizacji konferencji, na której powinny zostać poruszone zagadnienia aktualnego stanu i perspektyw regionalnych odmian języka polskiego z terenu Rzeczypospolitej Polskiej; funkcjonowania szeroko pojętej kultury oraz edukacji regionalnej. Wiosną 2015 roku przystąpiono

do organizacji tego przedsięwzięcia, angażując do niego jako partnerów: Instytut Kaszubski z Gdańska (który gromadzi gros naukowców zajmujących się sprawami regionalnymi na Pomorzu), Instytut Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Miejską Bibliotekę Publiczną w Tczewie.

Zaproszenie do udziału w tym przedsięwzięciu spotkało się z nadszperkowanie dużym odzewem. Zgłosiło się ponad czterdziestu chętnych do wygłoszenia referatów, z czego ostatecznie w programie znalazło się trzydzieści osiem wystąpień. Konferencja odbyła się w dniach 27 i 28 listopada w hotelu Zespołu Szkół Ekonomicznych w Tczewie. Wśród prelegentów dominowali naukowcy, przy czym, co ciekawe, najsilniejszą drużynę nie wystawił bynajmniej „miejscowy” Uniwersytet Gdański, lecz Uniwersytet Jagielloński. Naukowcom z Krakowa liderowali doktorzy habilitowani Kazimierz Sikora i Mirosława Sagan-Bielawa. Ze stolicy Wielkopolski przyjechali zaś m.in. prof. Jerzy Sierociuk (który akurat sam nie miał wystąpienia) oraz dr hab. Tomasz Wicherkiewicz. Mocno reprezentowany był także najsilniejszy aktualnie ośrodek badań Kociewia, czyli Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (gdzie tą tematyką od lat zajmuje się prof. Maria Pająkowska-Kenisk). Na konferencji występowali także naukowcy z Słupska, Gdańska, Łodzi, Katowic, Nowego Targu i Szczecina. Oraz grono specjalistów i regionalistów – praktyków z całego Pomorza, Kurpiów i Małopolski.

Trudno streścić nawet bogaty, dwudniowy program (zapełniony w dużej części dziesięcioma godzinami samych wystąpień). Poruszano bardzo szerokie spektrum zagadnień od spraw językoznawczych dotyczących stanu dzisiejszych gwar języka polskiego, przez refleksje na temat funkcjonowania tekstów gwarowych w literaturze, kondycje dzisiejszego regionalizmu po analizę różnych projektów z zakresu edukacji regionalnej. Duże zainteresowanie wywołały m.in. wystąpienia na temat roli prasy regionalnej (dr Krzysztofa Kordy z Tczewa i dr Barbary Zgamy z Nowego Targu), czy nauczycieli regionalistów-praktyków (mgr Tomasza Jagielskiego z Suchego Dębu na Żuławach, mgr Seweryna Paucha z Wielkich Walichnów na Kociewiu i Elżbiety Bugajnej z Goręczyna na Kaszubach). O różnych aspektach regionalizmu na Kociewiu mówiła prof. Maria Pająkowska-Kensik z Bydgoszczy, zaś w perspektywie historycznej na edukację regionalną tego regionu spojrzała prof. Aneta Lewińska z Gdańska. O kuchni badawczej językoznawców zaś opowiadała dr Justyna Kobus z Poznania. Wielokrotnie w dalszej dyskusji odwoływano się do referaty dr Anny Melkodaj z Podhalańskiej Szkoły Wyższej w Nowym Targu, która przedstawiła funkcjonowanie edukacji regionalnej na macierzystej uczelni. Równie duże echa wywołały wystąpienia dr Damiana Kasprzyka z Łodzi, który mówił o idei tożsamości łódzkiej na tle współczesnych tendencji regionalistycznych; dr Janusza Szuty z Słupska, który swoje rozważania na temat edukacji regionalnej na Kociewiu i prof. Ceza-

rego Obracht-Prondzyńskiego z Gdańska, który mówił o wyzwaniach, jakie dziś stoją przed regionalistami i regionalizmem na przykładzie Pomorza.

Te ostatnie wystąpienia były następnie zarzewiem ciekawej dyskusji, pod koniec pierwszego dnia konferencji. W jej trakcie rozmawiano na temat stanu dzisiejszej kultury regionalnej oraz wyzwań, jakie stoją przed regionalistami. Ożywioną reakcję wywołał głos prezesa Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego Łukasza Grzędzickiego, który przedstawił kilka ciekawych spostrzeżeń z Kaszub. Dyskutowali w tym temacie m.in. (z grona prelegentów) Damian Kasprzyk, Cezary Obracht-Prondzyński, Michał Kargul, Anna Łucarz, Mirosława Sagan-Bielawa, Aneta Lewińska, czy Tomasz Wicherkiewicz. Z grona uczestników konferencji także wypowiadali się red. Dariusz Majkowski z miesięcznika „Pomerania”, pisarz Bogdan Kruszona z Kociewia, redaktor Iwona Joć z Gdańska oraz działaczka kociewska Dorota Piechowska. Innym ciekawym wątkiem w dyskusji była kwestia wiejskości dzisiejszych kultur regionalnych, którą wywołał Kazimierz Sikora, z którym m.in. polemizowali Michał Kargul i Cezary Obracht-Prondzyński. Przy okazji dyskusji poruszano także szereg aktualnych zagadnień, jak choćby rolę komercyjnych działań odwołujących się do idei regionalnej czy wyzwania, jakie stoją przed regionalistami w XXI wieku.

W drugim dniu konferencji zarzewiem dyskusji były natomiast wystąpienia filologów. Dr Artur Czesak z Krakowa przedstawił bardzo ciekawą analizę elementarzy gwarowych, zaś dr hab. Kazimierz Sikora (także z UJ) krytycznie zrecenzował działania wydawnicze mające na celu promocję gwar, na przykładzie gwary kociewskiej. W tym kontekście interesujące poznawczo było kilka studiów przypadku. Dr hab. Tomasz Wicherkiewicz z Poznania omówił działania na rzecz rewitalizacji języka wilamowickiego; mgr Beata Heller omówiła sytuację językową młodych Zaolzian w Czechach; mgr Karolina Keler z Akademii Pomorskiej przybliżyła wprowadzanie języka kaszubskiego do szkół w rejonie Słupska, zaś Jagoda Herman z Poznania przedstawiła problematykę funkcjonowania lokalnej gwary w rejonie Gniezna. Bardziej charakter socjologiczno-etnologiczny miały wystąpienia mgr Aleksandry Paprot (z UAM), która opowiedziała o swoich badaniach na temat kształtowania się tożsamości regionalnej na Żuławach i Powiślu oraz mgr Joanny Świątek, która przedstawiła obraz Górnego Śląska, a zwłaszcza Katowic w Internecie. O regionalizmie kurpiowskim mówili natomiast Mirosław Grzyb, prezes Związku Kurpiów i Maria Samsel z Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce. Młode doktorantki z Bydgoszczy Anna Łucarz i Natalia Kalkowska przedstawiły wyniki swoich badań (dwóch osobnych) na temat tożsamości kociewskiej, zaś współgrał z nimi głos Przemysława Kiliana z Gdańska, który problematykę tą badał w gminie Morzeszczyn.

Dyskusję w tym dniu zainaugurowały jednak odniesienia do wystąpienia dr hab. Mirosławy Sagan-Bielawy z UJ, która przedstawiła zakres funkcjonowania Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych. Dało to podstawę do rozważań na temat działań na rzecz nauczania języka kaszubskiego

i przydatności tych doświadczeń dla ochrony gwar języka polskiego. Temat ten, w dodatkowym kontekście wystąpień Artura Czesaka, Kazimierza Sikory i Mirosława Grzyba, wywołał ożywioną dyskusję na temat praktycznych działań na rzecz zachowania gwar i roli, jaką może odegrać w tej materii szkoła. Profesor Anna Lewińska, wspierana m.in. przez Annę Łucarz, dr Andrzeja Chłudzińskiego i Łukasza Grzędzickiego bardzo krytycznie odniosła się do pomysłu systemowej edukacji gwarowej w szkołach. Kazimierz Sikora, Wiesław Wika i Michał Kargul polemizowali z tymi sądami wskazując na możliwości, jakie daje przemyślany model edukacji regionalnej w skali całego kraju. Można to podsumować konkluzją, że trudne do wyobrażenia jest dzisiaj wprowadzanie nauczania gwar języka polskiego do szkół w całej Polsce. Nie mniej wydaje się, że w wielu regionach może to być bardzo cenny komponent edukacji regionalnej. Z poglądem, że jest potrzeba szerszego funkcjonowania edukacji regionalnej w szkołach, zgodzili się zaś wszyscy uczestnicy.

Poza referentami (trójka z nich nie dotarła, ale przesłała referaty do publikacji) w konferencji wzięło udział prawie czterdzieści osób, z których znaczna część wzięła udział w dyskusji. Organizatorzy planują na podstawie zebranych w trakcie konferencji materiałów wydać w 2016 roku publikację poświęconą problematyce regionalizmu w Polsce. Sama konferencja była sposobnością do nawiązania nowych kontaktów i szerokiej wymiany doświadczeń, między naukowcami i działaczami regionalnymi z całej Polski. Była także skuteczną realizacją celów V Kongresu Kociewskiego w zakresie badań naukowych, jak i też rozwoju edukacji regionalnej i promocji regionu. W tym ostatnim aspekcie należy podkreślić wkład Miejskiej Biblioteki Publicznej w Tczewie, która przygotowała ciekawą wystawę kociewskich wydawnictw regionalnych oraz sprezentowała uczestnikom najnowszy numer „Kociewskiego Magazynu Regionalnego” poświęconego właśnie tematyce Kongresu Kociewskiego.

Michał Kargul
Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie
Instytut Kaszubski